

Оригинални научни рад
уДК: 821.163.41.09-1 Матић Б.
doi: 10.5937/zrffp56-64137

ХИПЕРБОРЕЈА И ХЕТЕРОНОМИЈА – *PRO ET CONTRA* („ЛИЧНОСНА“ ПОЕТИКА БРАНИСЛАВА МАТИЋА)

Марија С. ЈЕФТИМИЈЕВИЋ МИХАЈЛОВИЋ¹
Институт за српску културу Приштина – Лепосавић
Лепосавић (Србија)

---

¹ mjmihajlovic@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-9036-6185>

Примљен: 16. 1. 2026.
Прихваћен: 25. 3. 2026.

ХИПЕРБОРЕЈА И ХЕТЕРОНОМИЈА – *PRO ET CONTRA* („ЛИЧНОСНА” ПОЕТИКА БРАНИСЛАВА МАТИЋА)²

Кључне речи:
Бранислав Матић;
Хиперборејски
лејтмотив;
хипербореја;
хетерономија;
Песник;
Бела Хамваш;
древна баштина;
Личност.

Сажетак. Као доследан настављач учења мађарског мислиоца и мудраца Беле Хамваша, на чијим је основама разумевања важности повратка древној (духовној) баштини човечанства, изградио поетско-филозофски систем (оличен у начелу да се „одухови природа и обожи човек”), Матић – према узору на свог духовног учитеља – међу *сакралним йосвећеницима* (Краљ, Свештеник, Пророк, Ратник, Уметник, Судија), посебно издваја Песника (*Poeta sacer*), посвећеника који на себе преузима универзалну људску судбину и чији је задатак да сведочи и обнавља савез са божанским. И за песника, као и за његовог духовног учитеља, баштина је фундамент бивства, ненарушава веза између човека и трансцендентног света. То је тзв. Свето знање, знање о Логосу, које се не стиче нагомилавањем података, већ увидима о једнакости човековог бића са божанском природом. Али, Матић је и настављач традиције настасијевићевског типа која се може именовати као религијска филозофичност. Супротстављајући хиперборејску природу Песника хетерономији модерног материјалистичког варварства, Матићева поезија истовремено афирмише принцип Личности која се у општој унификацији вредности, дехуманизацији и дехристијанизацији света, све више губи.

² Рад је написан у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеним са Министарством науке, технолошког развоја и иновација РС број: 451-03-33/2026-03 од 29. 01. 2026. године.

Стваралачка и животна биографија Бранислава Матића, књижевника, песника, публицисте, уредника, приређивача бројних књига из области књижевности, уметности, сакралне традиције, филозофије историје и културе и геополитике, захваљујући чијем је луцидном и проицљивом духу за универзалне (духовне) вредности човечанства и осећају да међу страним ауторима препозна и у српску културу уведе или другачије позиционира имена попут Беле Хамваша, Шејмаса Хинија, Максимилијана Волошина, Томаса Молнара, Александра Дугина, Зигфрида Кракауера, Владимира Набокова и др, одредивши и њихово место у историји културе, можда су најпрецизније и најтачније сажете у максими Ђура Шушњића да духовне вредности никада нису биле део система нити су системске вредности биле вредности духа, односно да су истински интелектуалци изван система, а системска интелигенција изван истине (Шушњић, 2015, стр. 430). Залажући се за систем вредности који је у вези са оним што је божанско у човеку и човечно у Богу, а руководећи се поетичким принципом „да се одухови природа и обожи човек / Да опет буде како је било” (Матић, 2015, стр. 13), Матић је сав свој стваралачки ангажман током протеклих деценија усмерио на буђење духовности у човеку савременог морално посрнулог света, у коме на снази није само сукоб култура, цивилизација, идеологија, већ је то „рат против човека и Богочовечанства” (Матић, 2020a). О значају његовог избора да буде мала, неугасла лампа у мраку заспале цивилизације нашег доба, сведоче они који Матића познају или су препознавали његову чврсту решеност да и у поезији буде исто што и у животу и чије је писање (и пре прве збирке *Хийерборејски лејојис*) узимано као својеврсна етичка мера, „као испит наше савести у све смутнијем времену” (Витезовић, 2015, стр. 72).

Свеопштој хетерономији савременог друштва и тенденцијама унификације утврђених вредности, Матић супротставља Личност човека, пре свега Песника, који представља неку врсту генератора универзалних (божанских) вредности, односно онога који човека враћа првоначелима – који га враћа себи обоженом. Разумевајући размере духовне катаклизме која је захватила савремену цивилизацију и на сцену довела једно „модерно материјалистичко варварство”, Матић не подлеже оним облицима борбе

на коју позива бучна и гласноговорна, „брбљива” маса, већ снагу своје (и универзалне) битке види управо у тихој, али доследној, непретенциозној и истинитој намери и уверењу да сопственим примером покаже зашто је песник чувар вечне ватре, „светионик у ноћи завичаја”, „ватра у студени”, онај који служи и духовно васпитава, одржава везу са божанским, чији је задатак „очишћење, одуховење и повратак у небески завичај, у првобитни ранг Човека” (Матић, 2015, стр. 70). Не би се, међутим, могло рећи да је – иако пресудан – Матићев једини духовни учитељ Бела Хамваш. Ту је пре реч о једној непрекинутој традицијској линији чији је он баштиник. Та предањска линија иде од „првог објављења Творца у творевини”, преко ведске и зороастријске баштине, последњег поколења великих древних учитеља (Хераклита, Питагоре, Лао Цеа, последњег Заратустре...), Платона, Емпедоклеа, неоплатоничара, неких светих отаца Цркве, нарочито исхаста, средњовековне поезије (укључујући и српску), до Бемеа, Бадера, Сен-Мартена, Кумарасвамија, мислилаца и песника руског златног и сребрног века, све до двадесетог века, до Генона, Еволе, Паунда, Борхеса, Црњанског... Као настављач њиховог учења, на чијим је основама о важности повратка древној (духовној) баштини човечанства, изградио властити поетски и филозофски систем, Матић – угледајући се на своје духовне учитеље – целокупним својим стваралачким и животним ангажманом сведочи Хамвашеву мисао да је Песник (*Poeta sacer*), међу „сакралним посвећеницима” (Краљ, Свештеник, Пророк, Ратник, Уметник, Судија), ретки изабраник који „на себе преузима универзалну људску судбину” (Матић, 2015, стр. 71), посвећеник чији је задатак да сведочи и обнавља савез са божанским. Матићево гесло „важно је не учествовати”, које је експлицитно изражавао у интервјуима и есејима, али и које се може имплицитно потцртати како из његове поезије, тако и из његове биографије, не значи искључивање из свих облика борбе против „савременог варварства”, већ избор начина делања примереног ствараоцу, а које се тиче искључиво духовне равни на којој дела Песник.

Да би се достигла та врста *ауџиномије* потребно је да човек, односно Песник буде пре свега Личност – онај који је у себи изградио систем ненарушивих вредности, чија је мера ствари мера са божанским. Попут својих учитеља, Матић афирмише идеју пуноће људског бивства и помаже читаоцу у спознаји целине стварности управо кроз сакралну суштину стварности. Код њега је писање еквивалент бивствовању, односно писање је једино „истинито бивање” (Бечејски, 2008, стр. 84), будући да је саобразно најважнијем начелу – трагању за Истином. Не пристајући ни на какав облик борбе, попут свог другог духовног сродника Момчила Настасијевића, за кога је борба „макар и за праведну ствар, ипак [...] борба”, а *свако оруђе*, „макар се њиме и само зло хтело искоренити, ипак оруђе” (Настасијевић, 1991, стр. 96), песник Бранислав Матић сведочи посебну песничку и егзистенцијалну аутономну позиционираност (премда је егзистенцијално у његовом кључу еквивалент

песничком). Ово настасијевићевско опредељење³ од суштинске је важности и за Матићево разумевање и апсолутно поверење у моћ духа и снагу стваралачког чина која се заснива искључиво на снази љубави („пут повратка води кроз твоје срце”; Матић, 2015, стр. 11). Отуда у централном делу збирке *Хијерборејски лејојис*, која је пажљиво семантички и композиционо структурирана,⁴ стоји песма „Мамац”, као поетички и метафизички стожер читаве збирке – као апологетска одбрана песникова, која је поетска парадигма хиперборејског отпора хетерономичној стварности савременог доба:

*Залуд вам мамци, залуд рачунице.
Не њреба ми.*

*Довољна ми је свејлосї ової дана
и моја река, средрна нийї
шиїо кроз њоља и шуме блисиїа,
шеїачке циїеле и њри чисїа лисїа,
корица хлеба, најрсїак вина,
їлас издалека од оца и сина.*

*Довољна ми је шака воде са сїуденца,
и мирис њрава, леїи, у суїонима,
сви они кораџи њо давним њрадовима
и бњесак делине, њод велом, у недрима.*

(Матић, 2015, стр. 47)

Међутим, читање *Хијерборејскої лејојиса* можда би требало започети од ауторовог (ауто)поетичког есеја „Пре свега: *Poeta sacer*”, којим се закриљује (прва) збирка *Хијерборејски лејојис*. Он би се заиста могао и читати и тумачити као текст који *њреїходи свему*, односно као *њреїексїї* који уводи у Матићеву поезију – поезију песника *Хијерборејца*, макар да је тај Хиперборејац и последњи, како га назива Милован Витезовић (2015, стр. 72). Истовремено, овај поетско-филозофски спис или лирски поговор јесте потврда ауторовог става о преимућству службе Песника над свим другим „службама”, односно представља „матичну ћелију” или призму кроз чију је оптику могуће сагледати особеност и аутентичност Матићевог песничког и егзистенцијалног система вредности (између којих није тешко ставити знак једнакости). Због тога Витезовић с правом тврди да је и Матићева збирка *Хијерборејски лејојис* „његово тиховање и непристајање” (2015, стр. 72),

³ „А изнад и испод обојега, високо и дубоко, стоји стваралачки потез, који је сам по себи победа без борбе, јер потврдом себе као апсолутног добра у корену ништи зло, јер у себи носи сву силу отелотворене љубави” (Настасијевић, 1991, стр. 96).

⁴ И само техничко решење корица књиге (у облику храстове коре) и илустрација на подмоту говоре у прилог томе. Мотив је преузет из амблема са алхемијским темама – *Atalanta Fugiens* Михаела Мајера.

те да, говорећи о овој збирци, пре свега треба говорити о достојанству певања. Додали бисмо, и достојанству Песника, јер песник *бира* да не упадне у замку тривијалности свакодневних тема, већ држи лалићевску *узвишену меру сџвари*. Њоме се и крунише песма „Мамац”:

Знам да робове збуњује слобода,
но зар сџварно мислиће
да ме од ове руже, са ове џучине,
у џу шарену џамницу враџе
ваше џужне џрице и кучине?

(Матић, 2015, стр. 47)

За разлику од Кјеркегора, на пример, који је тврдио да је „егзистенција песника по правилу људска жртва”, чија душа „непрекидно у очајању стрепи и дух своје право преображење не може да нађе” (Кјеркегор, 2016, стр. 34–35), Матићево поверење у истиниту егзистенцију и службу песника је апсолутно. *Poeta Sacer* је за њега такође „посвећеник и проклетник”, али је онај који „зна своје место и послушање”, односно „зна шта за то мора жртвовати” (Матић, 2015, стр. 70). И управо је самосвест о смислу жртве и жртвовања *differentia specifica* која даје не само хришћанску перспективу његовој поезији, већ универзализује поверење у божанску промисао. Ако је „прва ватра”, од које све почиње – свет, цивилизација, историја, „ватра жртве” (Хамваш, 2011, стр. 39), јасно је да је жртвовање принцип на којем почива сваки лични и универзални напредак. Матићево (са)знање је мудроносно, али и спасоносно у цивилизацији изопачених вредности, у „империји кича и разврата”, у којој се лаж проглашава за истину. У његовој поезији и песничкој имагинацији сусрећу се трансцендентност митског и историјског времена, а све је то прожето светлошћу ума која као да долази из неких увида у „суштине света” и закономерност његовог трајања. При свему томе, наравно, Матић прави разлику међу песницима *брдљивцима* и *самозванцима* и истинског песника – *Poete Sacer*, већ и самом чињеницом што прве сврстава у множину, а истинског песника декларише као Једног, оног који:

„[...] зна да поезија није препредени занат, пука вештина и лепоречивост. Она је Служба. Служба светој ватри богочовечанске заједнице. Виђење праслика. Додир виших поредака. Буђење. ’Приступ у кап и семе’. Посвећено неговање, облик молитве. Видање рана. ’Дубински сјај живота’. Духовно васпитавање. Пречица до спознаје. Нит до почетка, до краја. Честица небеског завичаја. Светионик у ноћи света, ватра у студени.” (Матић, 2015, стр. 70)

Номинализацијом категорије Служба, песник истовремено апострофира разлику између „егзистенције песника” и „песничке егзистенције”, јер

је само песнички „облик живота” истинска Служба, а то значи да песник није (само) онај који пише, већ посвећеник који палог човека и његово доба враћа првоначелима обоженог света. На томе почива, како и сâм песник сведочи, и његова оптика и његова етика. Он је узор, светионик, али и медијум кроз који се прелама *мистици сећања* на древну духовну баштину човечанства. Његово је да се бави „историјом спасења”, јер све друго и не припада његовој (светој) Служби:

„*Poeta sacer* преузима на себе универзалну људску судбину. О чему год да пише, како год да пева, историја спасења и судбина Небеског човека, ’човека одозго’, његова је једина тема, једино сведочење. Или није песник и то није поезија него омамљени индивидуализам, опседнут собом, ташт и бесмислен.” (Матић, 2015, стр. 71)

Ово тврђење сасвим је у дослуху са ведском метафизиком, до које Матић долази управо преко традицијске линије у историји идеја која, у нашем времену, врхуни у делу Беле Хамваша. Наиме, Хамваш каже да је хинду (ведска) метафизика заправо антропологија, али да није антропоцентрична, као што тврди европски сцијентифизам. У њеном средишту јесте човек, али не као онај који себе поставља у центар света, него као онај који уређује своје вредности тока живота. Вредности су, по речима немачког социолога Георга Зимела, „узвишене тачке нашег историјског живота, уздигнуте до подручја апсолутно важећег, онога што би једноставно требало да буде” (2008, стр. 220). Живот, дакле, није сам по себи највећи смисао, него је то *сѝас*, односно *знање* о сопственом дожанском бићу:

„Живот није сопствена мера. Живот служи да би прибавио знање о његовом правом бићу. А то је видја – будност. Ако га нисам прибавио, вредност и најблиставијег живота према земаљској мери јесте нула [...]. Знање које нема везе са спасењем – узалудно је.” (Хамваш, 2011, стр. 48)

И за песника Бранислава Матића, човек је рођењем бачен у свет који личи на „омамљујући сан”, али његова улога и није ништа друго него да се човек у њему *иридије*, односно *кроз њега сѝасе* (Матић, 2015, стр. 13). За то је потребна *будност*, која је једна од битних категорија Матићевог песништва. Отуда би се читава збирка *Хијердорејски леиоис* могла читати као својеврсна „историја спасења”. И у интервјуима које је различитим поводима и у различито време давао, песник Матић је, говорећи о општим стварима, феноменима и проблемима, готово увек изражавао и своје аутопоетичке ставове, који су подједнако драгоцени и за његове филозофске увиде у суштину поезије и суштину света. Позивајући се на Марину Цветајеву и њену мисао да је за велику поезију потребан *удео чуда и ѝруда*, он сведочи да у труду не штеди себе, а да чуда настоји да заслужи, односно да за њих остане „отворен, будан и чист” (Матић, 2020b).

Но, док је поетско-филозофским записом *Poeta Sacer* извршио неку врсту инверзије у концепцији збирке *Хијерборејски лейоџис* (оно што је последње, има преднаслов: „пре свега”), па је могуће читати је у оба смера – од почетка ка крају и обратно, али ниједног тренутка не потискујући у други план Службу Песника – дотле је распоредом циклуса („Све у свему”, „Мач у камену”, „Пукотине”, „Златни град”) Бранислав Матић изразио једну другу врсту концептуалне и суштинске доследности, идући од општег и универзалног, древног и вечног ка појединачном и личном, али тако да се и оно лично огледа у општем. Тиме је и на формалном плану постигао свој поетски принцип *свејединствива* (где се „све садржи у свему”), у чијем систему нема ничег сувишног и непотребног. Стиче се утисак да је аутор био склон пажљивом и строгом избору песама, руковођен начелом вредности и великом дозом отклона према скридоманији која, како сам каже, „ретко додацује даље од осредњости” (Matić, 2020a). У прилог критичком односу према сопственом стваралаштву, извесној ауторедактури, говори и чињеница да је Бранислав Матић своју прву збирку песама објавио тек у пуној животној и стваралачкој зрелости – са педесет година, док је, истовремено, приредио и уредио на десетине наслова релевантних или ретких мислилаца, песника, филозофа. Чак и у тој области интелектуалног и духовног рада, Матић трага за значењима „вишег реда”. Подсећајући на чувено начело прерафаелитског братства: „Живети за лепоту, а не од ње”, он подвлачи једну од битних карактеристика, односно мотива деловања на плану уредништва: „Тако некако и ја: живим од уредниковања, а за поезију” (Matić, 2020b). Мистичар и метафизичр, танан лирик и строги тумач цивилизације, он је истовремено и поклоник лепоте у највишем естетском смислу речи. Лепота задире у онострано, јер су њена тајновитост и њена мистичност истовремено и њена *еџичносџи*, будући да песник лепоту не види издвојену од доброте – доброта је већ лепота сама по себи, из чега проистиче њена преображавајућа моћ.⁵

Међутим, у збирци *Хијерборејски лейоџис* није реч само о строгом одабиру, о чему донекле сведочи и поднаслов збирке „Разабране песме”. Док би *одабир* нужно сугерисао *избор* између више могућности, дотле *разабир*, осим што асоцијативно следи Костићеву нит „разабирања у плетиву” и сугерише изразиту критичку самосвест, артикулише степен песниковог досегнутог (са)знања, крећући се од прадревног, свевременог и универзалног до савременог, индивидуалног и личног (доживљеног и спознатог кроз оптику *вечној*). Матићу је блиско Настасијевићево начело да *џисање џреба свесџи у џранице нужносџи*, односно да „само говорећи своју поезију песник може испунити оно древно *Ne quid nimis – Ничеј сувишној*” (Matić, 2024).

⁵ „У поезији, у животу, у свему, не верујем у лепоту без доброте. Без доброте, и мајсторија је сам ђаво. [...] А у свакој доброту има дирљиве и непоречиве лепоте, макар оне унутарње, свеобликујуће” (Matić, 2020a).

Осим тога, настасијевићевско поетичко стремљење ка сржном делању у духу, трагању за „стварном” речју, „духовно стварном”, јер се таква реч „остварује ка духовности” (Настасијевић, 1991, стр. 46–48), још је изразитије у Матићевој поетској оптици и рефлексији. Он је настављач духовне традиције настасијевићевског типа, чије је друго име за поезију религијска филозофичност. И за њега, као и за великог српског песника, човек, свет и Бог чине једно неразлучиво тројство (својеврстан пандан Св. Тројици); између њих постоји и делује спиритуално-магијска веза чији је корен у Господу. Опасност од кидања ове везе има предзнак трагичних последица по будућност самог човека, где он губи самог себе. При томе, човеково ослањање на *лоџику*, уместо на *лојос*, нужно доводи до одвајања од „првобитне пуноте”, односно води ка странпутици.⁶ На опасност таквог *застирањивања* имплицитно указује цела збирка *Хијердорејски лејџојис*, али и сами наслови Матићевих интервјуа и ставови непосредно изложени у њима.

С друге стране, његова поезија, колико у првој, а још и више у збиркама које следе, *Остврво* и *Блајослови*, указује на могуће излазе, нудећи путоказе у култури, историји и традицији, у митовима и сакралним формама живота. За песника човек мора да буде *остврво*, јер је острво „одметништво у смисао”, „начин самоодбране, повлачење границе” (Матић, 2020а). Како би сачувао свој духовни интегритет у свету у коме је на делу дехуманизација и у којем се вредност Личности – уместо да буде апострофирана – обесмишљава и стигматизује, човек ствара сопствену заштићену зону. Матић „оживотворује потиснуто и затамњено искуство живота свог рода који се сада бесомучно залеће у оовремено, у светско, то лажно уточиште које заправо свим силама настоји да угуши тај предачки зов искона (диљем планете), ту проживљену истину нашег вековног постојања у патњама, робовањима и слави који нас чине оваквима какви јесмо или треба да будемо, ако то нисмо!” (Јефтимијевић Лилић, 2025, стр. 20). Отуда се *јоврајџак* првоначелима обоженог света у ширем асоцијативном значењу може разумети и као вапај и као усклик, при чему ниједан од та два израза песничког гласа и позива на буђење нема *јројоведажући*, већ пре свега *исјоведажући* тон (исповедајући у смислу представљања (прошлог) и предсказивања (будућег)). Песник зна, попут Хамваша и још древнијих учитеља, да је данас лакше потонути у бесдржајни полусан и да је све теже наћи оно што човеку враћа њега сама: „Првобитно је било довољно пренути се, касније је требало разорити целе цивилизације како би човек доспео до сопствене суштине” (Хамваш, 1999, стр. 13).

При томе, трансцендентно и метафизичко се код Матића не показују као продор у онострано и космичко, већ му је полазиште увек у архетипском,

⁶ „У пуном доживљају хода садржан је и смисао пута. Куда, пита се ко је непоуздан у истинитост својих корака. У урођеној тежњи да се слободно изгради (благослов који се неосетно изокрене у проклетство), човек је, место стварним завојицама логоса, ударио апстрактним пречицама логике” (Настасијевић, 1991, стр. 93).

митском, у Сећању на *основно сџање* човеково („Сећање је изнад, не иза нас. // Оно нас чува онакве / какви смо створени / и какви ћемо, призвани, опет бити”), под којим древни источњачки мудраци хиндуистичке, будистичке и кинеске филозофије, али и мислиоци новијег доба (Хамваш, Генон и др.) подразумевају једноставност, прочишћеност и пуноту својствену једино *раном деџињсџиву* и *сазрелој сџаросџи* (Хамваш, 1999, стр. 19–20).⁷ Тачније, Матићева песничка оптика своје утемељење налази пре свега у Хамвашевој окренутости древној духовној баштини човечанства, обједињеној у књизи *Scientia sacra*. И за песника, као и за његове духовне учитеље, баштина је фундамент бивства, ненарушава веза између човека и трансцендентног света. Реч је о тзв. Светом знању или знању о Логосу, које се не стиче нагомилавањем података, већ увидима о једнакости човековог бића са божанском природом. Увиђање једнакости Хамваш назива *буђењем (vidja)* и изједначава га са стањем будности (Бала, 2007, стр. 111). Категорија „будност” (која је, према Хамвашевим речима, предуслов *објављења*), као једна од основних симболичких и аксиолошких премиса на којој почива Матићева поетика, посебно је афирмисана у песмама првог циклуса „Све у свему”. Предуслов доживљаја пуноте бивства јесте управо *будносџи* која је и за песника *мера* (ствари), како гласи истоимена песма:

*Будносџи је мера
и мера будносџи.
Колико меру знаш
и чуваш смерно,
џолико си будан.
Ако ниси будан,
џаџићеш безмерно.*

(Матић, 2015, стр. 18)

Уводна песма овог циклуса – „Трагови” – номинализацијом лирског субјекта као Седобрадог који *раскрваљених сџојала / уџоран као вода у џори, / и даље џраџи џраџове Шесџој Дана*, реферише на повратак начелу целовитости или *основној сџања*, када се *све садржало у свему*: „Тада Бог погледа све што је начинио, и где, добро беше веома. И би вече, и би јутро, дан шести” (1. Мојсијева, 1, 31).⁸ Аура древности, манифестна и латентна

⁷ У кинеској баштини основно стање је оличило Лао-це, чије име уједињује дечје и старачко расположење (новорођенче–мудрац), ведрину почетка и ведрину зрелости.

⁸ У интервјуу „Поезија није бекство него потрага”, а поводом збирке *Блаџослови*, Матић ће овај аутопоетички концепт образложити и дословно: „Ако послушамо дуже, чућемо и бруј васељене, глас Седобрадог са Горе, пој анђела над водама. На путу човековог удаљавања од првобитне пуноте, путу тоњења и стамњивања, после метафизике (духа) долази слика мита. Она нам, кроз еп и митографску поезију, преноси шта се у нама збило. Дочарава унутарње феномене које смо одавно престали да разумемо и

истовремено, огледа се првенствено у тенденцији повратку древној баштини која је једина способна да човека врати самоме себи, односно да човека врати у своје *основно сћање*. „Да би баштина могла човеку да врати себе”, тврди Хамваш, „свевремени човек треба да познаје меру свога свевременог стања”, јер „та мера јесте *основно сћање*” (1999, стр. 15). Песнички глас Бранислава Матића (попр)има валере древности, позивајући оног који чита на трагање за основицом свога духовног идентитета, указујући истовремено на будност као предуслов сваког почетка:

*На њочетку беше Врџи,
на крају ће биџи Град.
Рајски врџи и Небески њрад.*

*Између је сећање на зајонетни њад
и историја сјасења.*

*Приближавање удаљавањем
и живој као изврнућа рукавица,
Онај шџо је њао као Човек
а дуди се као човечанство.*

*Древне књије, дакле светје,
џако нам казују.*

Затвори очи да би видео.

(Матић, 2015, стр. 10)

Карактеристичан дијалогски контекст који Матић употребљава, при којем се песнички субјект непрестано обраћа неименованом саговорнику, апострофира две значајне идеје његовог песништва у целини. Прва је садржана у претпоставци да је поезија пре свега дијалог са светом, те да се њена суштина манифестује кроз објављење Истине оном Другом – да је видљива стварност само слика нашег право, унутрашњег света („[...] и више не знаш да је ово *сјоља* / заправо *унуџра*”), а друга претпоставља Поезију као јединог изабраног посредника између Човека и Истине, односно да је њена суштинска сврховитост позивање на *дудности*, на незаборав себе, првоначела своје дожанске природе. Матићева поезија носи обресе некаквих тајних, готово мистичних, архајских искустава, која су запретана у дубинама његовог бића, а која потичу из прадавних времена – времена јединства човека и његове дожанске природе. Међутим, позив на будност није усмерен само ка другоме, већ и ка самоме себи или првенствено ка самоме себи, где се у категоријалним одређењима „степен пробужености” на путу ка досезању сазнања о Једном („Нема преграда, а и чему: Један је Све /

имамо врло баналне представе о њима. Тек испод тога следе велике религије, па појединачне филозофије, уметности и науке, већ фрагментарне и полуслепе. Свете књиге уче нас да је то хијерархијски поредак и пут” (Матић, 2023).

и Све је Један, и Све је у свему”) лако може успоставити поетичко-духовна сродност са Настасијевићевим доживљајем: „У шта год се уживим, додир је само пробудио што се већ у мени налазило. И мислим, све се у свему садржи. Разлика је једино у степену пробудиености. Врхунац: ја – космос” (1991, стр. 207).

Да је Матићева поезија „сликовит и симболизован говор о суштом” (Аћимовић Ивков, 2020, стр. 119) потврђује се и онда када се са равни певања о општем – повратку древној баштини, духовним феноменима, али и декаденцији и дезоријентисаности савременог доба, песнички фокус усмери на нашу ближу историјску и културну прошлост, односно када песнички субјект успоставља дијалог са својим духовним сродницима и учитељима. Примењујући особен аутореференцијалан аспект у мноштву непосредно изражених поетичких ставова, негујући при томе специфичну ноту лиричности и чудесне блискости са својим лирским претходницима. Са њима га повезује „сродство по избору”, које, с једне стране, рефлектује песников однос дубоког поштовања према њима, а са друге, профилише самог Матића као песника културе. Његов песнички језик у циклусу „Мач у камену” обилује избором префињених синтагми и реферише на познате стихове песника са којима води (поетски) дијалог, али је његов тон другачији и због саме чињенице што им посвете пише само именом (*Васку* (Попи), *Миловану* (Данојлићу), *Рајку* (Петрову Ногу), *Миограју* (Павловићу) и др.), сугеришући на тај начин не личну већ духовну блискост. Реч је заправо о оном магијском систему духовних односа који, како је тврдио Хесе, представљају „заштићену зону у којој се врше велики преображаји личности без опасности ма од каквог угрожавања” (према: Глушчевић, 1998, стр. 78). Та врста преображаја или пут ка оцеловљењу Личности води кроз срце, али и кроз срца оних које осећа као свој најближи (духовни) род: В. Попи: „Мој Песниче, брате” („Посред срца”); Р. П. Ногу: „Божих је, роде” („Позив”) итд. Место објављења је чисто и спокојно срце човека, односно оно срце које „непосредно чује глас божанског духа”, то јест кроз које се огласио „творачки дух древних времена” (Хамваш, 2011, стр. 23). Детектујући стваралаштво великих песника као мудрост *објављења чистіої срца* и сублимирајући песничка искуства својих претходника као залог за искупљење, песник ће у стиховима посвећеним Васку Попи рећи:

*Једном књижицом,
коју сїолећима нико тїаћи неће,
искуїљујеш нас недосїојне
тїамо їде је једино важно,
їосред срца.*

Мој Песниче, браїїе.

(Матић, 2015, стр. 25)

Осетљиво ткиво унутрашњег света Матићеве поезије, ма колико било саткано од танане лиричности специфичног сензибилитета, обележено је дозом изграђене, а ненарушиве дистанце од профаности, неукости и банализације свакодневног управо непрестаном окренутошћу суштинама света, односно древној баштини која је вечна, неуништива и на којој се темељи принцип одрживости света. А „чиниоци” баштине јесу и они песници наше културе који су носили „аутентично знање”, односно који су били духовно будни за историјски тренутак, а чија се оптика темељи на митском и мистичном. Захваљујући њиховим песничким увидима у сакрално и древно, и сâм песник показује да се „систем древних истина не развија [...] из човековог живота, већ човеково биће почива на систему древних истина” (Хамваш, 2011, стр. 10). У завршној песми циклуса „Мач у камену”, песник ће у густом ткању метафора и симбола, одабира и „разабира” песника и уметника – посвећеника (Рубљова, Његоша, Вагнера и др.), носилаца древних знања, и сâм сублимирати свој удео у *будносии* за време које ће доћи:

*Они шћо ће као сен доћи,
знам, неће имаћи лице.
Рука ми је на мачу, ове високе ноћи,
и мирно чекам своје удице.*

(Матић, 2015, стр. 37)

Песник верује да у времену духовног пада или „провале варварства по вертикали”, још једино песници, свештеници и хероји држе свет на танком концу. Ако одустану они, „за шта ћемо се држати док се клатимо над понором?” пита се (Матић, 2020а). Сумња у неодрживост одрживог и невидљивост видљивог јесу *јукоишина* у поверењу у божанску промисао. Таквом скепсом профилисани су стихови трећег циклуса „Пукотине”, али чак и таква (ненадана) сумња и „запитикивања” отварају простор за нова и другачија виђења. Из њиховог корена рађа се вера у постојаност нарушивог и стварност нестварног. Системом бинарних опозиција не указује толико на распоућеност света, колико сугерише на неопходност да се непрестаним испитивањем, трагањем и упитаномшћу тај поларитет донекле измири. Јер, Матићева упитаност није реторичка, већ рилкеовска – она зна да треба живети за питања и да ће *одговори* ионако доћи:

*А шћа ако је свей,
само рана на шћелу Творца,
неојрезно нанеша себи
у некој ири ванвременској?*

*И ако су ови животи
само чиићење ране,
дорба белих зрнаца*

у крви творишљеској
на спољашњим границама
свега познајо?

Шта ако смо само војска
која својим срцем брани
првој рањеника?
И ако је овај бескрајни свод
само завој на светој рани
који се мења свакој јуџи?

(Матић, 2015, стр. 45)

Утврђујући од самог почетка доследно изграђен поетички принцип строге естетске мере, крећући се у референтном оквиру на релацији баштина–мит–култура–личност, Бранислав Матић ће и у песмама завршног циклуса „Златни град” остати веран поменутиим смисаоним релацијама, апострофирајући у више наврата контекст дијалога са културом. Реминисценције на ближе историјске догађаје и њихову симболику, на личности и датуме („Аргонаут у Београду”, „На тераси у Земуну”, „Свитање у Карловцима”, „Пренос Благодатног Огња у српске земље 2015.”), јесу епски оквир чије координате оцртавају кључне парадигме Матићевог *Хијерборејског лејојиса* у целости: Личност и Песник. Ту *ејска мера* прелази у *ејичку*, јер певајући о истинском Песнику (*Poeta sacer*), носиоцу ватре (Истине), Матић проговара о Човеку „усправном међу рушевинама”⁹

Његова песничка позиција се, међутим, донекле разликује од оних у песмама претходних циклуса, управо зато што и концепција (суштинска и формална) *Хијерборејског лејојиса* не представља континуирану, распедајућу идејну нит, већ је реч о непрекинутом поетском *јушовању* ка висинама, односно дубинама (прошлости). А „пут на доле и пут на горе исти је” (Матић, 2023). Смисао стварања еквивалент је смислу живљења – песник је онај који сведочи и чија *будности* и свет држи будним. Поверење у смисао стварања је апсолутно, јер је реч о једином путу ка откривању суштина, концентрисаној мудрости времена: „У тој шапи, у том зрнељу света, / можда би се могло сазнати / све што је потребно / од почетка до краја / овог прамена светлости / између две таме / званог живот” (Матић, 2015, стр. 66).

При томе, песме Бранислава Матића из *Хијерборејског лејојиса* (сва четири циклуса) имају и изразиту религијску осећајност, која није само

⁹ „Еп који чујете у мојој лирици важан је данас и због етике коју носи и због типа човека којем је саобразан. Реч је о хорацијевском и светозаревском човеку, ’усправном међу рушевинама’. То је онај херој који јадикuje над побеђеним непријатељем: ’Јао мене, до бога милога, ће погубих од себе бољега!’ Она потресна етика: ’Боље ти је, сине, изгубити главу, него своју огрешити душу’. Мало је тога данас, у овом суноврату” (Матић, 2023).

хришћанска већ надхришћанска, а његова сензибилност „има и ниво племените, лирске интелектуалности у форми дијалога са духом претходника, поготово са гласовима песника и епоха” (Лакићевић, 2015, стр. 73). Другим речима, Матићева интелектуалност није лишена осећајности и лиричности, а још је мање његова осећајност лишена мудрости и луцидности. Напротив. Јединство мудрости ума и мудрост срца такође изражава начело свејединства. Његова поезија је слика етичности, и то етичности у оном хамвашевском смислу речи, у којем се под моралом не подразумева друштвена појава, производ, превасходство, већ „сагласје (музика) неба са земљом, и човека с вечним поретком света” (Хамваш, 2011, стр. 117). Свој *йуи*, симболички одређен као пут од Врта до Града („На почетку беше Врт, / на крају ће бити Град. / Рајски врт и Небески град”; Матић, 2015, стр. 10), песник заокружује на двојак начин: и јасном концепцијом збирке и доследно вођеном идејом службе песника да до *Знања* (као језгра баштине) дође: „Саградих Златни Град / од свих градова / који су се накупили у мени. // Геометрија његових улица је космограм, / његова здања су руне, / његова мапа тајни спис” (Матић, 2015, стр. 55). Позивајући на повратак великом сећању на доба пре пада света у грех, песник повезује оне ентитете који човечанство чувају од његовог коначног краја: уметност и религију, стваралаштво и духовност. Он оправдава своју почетну и темељну мисао, али и своју једину мисију да читаоца води на путу оцеловљења. Његова служба је света, јер је његов противник читав (варварски) свет. Супротстављањем хиперборејске природе Песника хетерономији модерног материјалистичког варварства, Матићева поезија истовремено и афирмише и апсолутизује принцип Личности, јер се управо она губи у дехуманизованом и дехристијанизованом свету и тенденцијама опште унификације вредности.

Извори

- Матић, Б. (2015). *Хиперборејски лејтхойис: разабране њесме*. Београд: Центар за изучавање традиције Укронија – Хипербореја.
- Матић, Б. (2020). *Острво: њејнокњижје*. Београд: Српска књижевна задруга.
- Матић, Б. (2022). *Блајослови*. Београд: Српска књижевна задруга.
- Матић, Б. (2023, 30. јануар). Поезија није бекство него потрага. *Политика*. <https://www.politika.rs/scc/clanak/534961/Poezija-nije-bekstvo-nego-potruga>
- Matić, B. (2020a, 25. decembar). Ostrvo je odmetništvo u smisao. *Novi Standard*. <https://standard.rs/2020/12/25/branslav-matic-ostvo-je-odmetnistvo-u-smisao/>
- Matić, B. (2020b, 31. decembar). Pesnik spasava svet od potpunog sunovrata. *Mediasfera*. <https://mediasfera.rs/2020/12/31/branslav-matic-pesnik-spasava-svet-od-potpunog-sunovrata/>
- Matić, B. (2024, 28. maj). Točak istorije će se još okretati. *Novi Standard*. <https://standard.rs/2024/05/28/branslav-matic-tocak-istorije-ce-se-jos-okretati/>

Литература

- Аћимовић Ивков, М. (2020). Читање памтивека. У: Б. Матић, *Осврво* (стр. 117–120). Београд: Српска књижевна задруга.
- Бала, М. (2007). Бела Хамваш као кризеолог. *Филолошки преглед: часопис за страну филологију*, XXXIV (2), 109–120.
- Бечејски, М. (2008). Поезија као 'велика нарација' у збирци *Трајом њлена и коменџари* Алека Вукадиновића. *Башићина*, 25, 83–106.
- Витезовић, М. (2015). Још има Хиперборејаца. У: Б. Матић, *Хиперборејски летопис: разабрране њесме* (стр. 72). Београд: Центар за изучавање традиције Укронија – Хипербореја.
- Глушчевић, З. (1998). *Књижевност и руйуали*. Београд: Српска књижевна задруга.
- Зимел, Г. (2008). *Шојенхауер и Ниче*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Јефтимјевић Лиљих, М. (2025). Поетика сећања и повратка у праначело. *Књижевне новине*, двоброј септембар-октобар, 1360–1361, 20–21.
- Лакићевић, Д. (2015). Бруј језика и духовности. У: Б. Матић, *Хиперборејски летопис: разабрране њесме* (стр. 73). Београд: Центар за изучавање традиције Укронија – Хипербореја.
- Настасијевић, М. (1991). *Есеји. Белешке. Мисли, Сабрана дела Момчила Настасијевића у редакцији Новице Пејковића*, књ. 4. Горњи Милановац – Београд: Дечје новине – Српска књижевна задруга.
- Хамваш, Б. (1999). *Хришћанство: scientia sacra II*. Београд: Дерета.
- Хамваш, Б. (2011). *Велика ризница ѡредака*. Београд: Службени гласник.
- Шушњић, Ђ. (2015). *Теорије културе*. Београд: Завод за уџбенике.
- Kjerkegor, S. (2016). *Ѓovek i duh*. Beograd: Partenon.

Marija S. JEFTIMJEVIĆ MIHAJLOVIĆ

Institute for Serbian Culture Priština – Leposavić
Leposavić (Serbia)

Hyperborea and Heteronomy—Pro et Contra
(“Personal” Poetics of Branislav Matić)

S u m m a r y

Branislav Matić, a poet of refined sensitivity, author, publicist, and editor of numerous publications, with his first poetry collection *Hyperborean Chronicle* (2015), published in his mature years, emphasized the importance of returning to the ancient (spiritual) heritage of humanity. Drawing primarily on the teachings of the Hungarian thinker Béla Hamvas, as well as on ancient Hindu metaphysics, Matić constructed a distinctive poetic–philosophical system, founded on the principle of “spiritualizing nature and deifying man.” Following the example of his spiritual teacher Hamvas, in our age of “modern

barbarism,” Matic highlights the vocation of the poet (Poeta sacer), a devotee who assumes the universal human destiny and whose task is to bear witness to and renew the covenant with the divine. By contrasting the Hyperborean essence of the poet with the heteronomy of contemporary material barbarism, Matic’s poetry simultaneously affirms the principle of Personality, increasingly endangered by the homogenization of values, dehumanization, and dechristianization of the world.

The significance of returning to the ancient heritage—understood as the foundation of being, sacred knowledge, and knowledge of the Logos, which is not acquired through the accumulation of data but through insight into the equality of the human with the divine—is further confirmed in numerous interviews where Matic articulated his autopoietic views. These reflections are crucial both for interpreting his poetry and for understanding his philosophical insights into the essence of poetry and of the world itself. The dialogical framework of *Hyperborean Chronicle* underscores two central ideas of Matic’s poetics: first, that poetry is primarily a dialogue with the world, whose essence lies in revealing Truth to the Other—that visible reality is but an image of our inner world; and second, that poetry is the chosen mediator between Man and Truth, whose essential purpose is a call to vigilance, to self-forgetting, and to the rediscovery of one’s divine nature.

Keywords: Branislav Matic; *Hyperborean Chronicle*; hyperborea; heteronomy; Poet; Béla Hamvas; ancient heritage; Personality.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторство-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).